

Μετάλογος: Γιατί μπερδεύονται τα πράγματα;*

- Κόρη: Μπαμπά, γιατί μπερδεύονται τα πράγματα;
- Πατέρας: Τι εννοείς; Πράγματα; Μπερδεύονται;
- Κ: Να, οι άνθρωποι αφιερώνουν πολύ χρόνο στο να τακτοποιούν τα πράγματα, αλλά ποτέ δεν φαίνεται να αφιερώνουν χρόνο στο να τα μπερδεύουν. Τα πράγματα μοιάζουν να μπερδεύονται από μόνα τους. Και μετά οι άνθρωποι πρέπει πάλι να τα τακτοποιήσουν.
- Π: Όμως, τα πράγματά σου ανακατεύονται αν δεν τα αγγίζεις;
- Κ: Όχι, όχι, αν δεν τα αγγίξει κανείς. Αλλά αν τα αγγίξεις εσύ –ή αν τα αγγίξει οποιοσδήποτε– τότε μπερδεύονται, και μπερδεύονται χειρότερα, αν τα αγγίξει άλλος και όχι εγώ.
- Π: Ναι, γι' αυτό προσπαθώ να μη σε αφήνω να αγγίζεις τα πράγματα στο γραφείο μου. Γιατί τα πράγματά μου μπερδεύονται χειρότερα, αν τα αγγίξει κάποιος που δεν είναι εγώ.
- Κ: Όμως, οι άνθρωποι πάντα μπερδεύουν τα πράγματα των άλλων ανθρώπων; Γιατί το κάνουν αυτό, Μπαμπά;
- Π: Για κάτσε μια στιγμή. Δεν είναι τόσο απλό. Καταρχήν, τι εννοείς μπερδεμα;
- Κ: Εννοώ..., έτσι που δεν μπορώ να βρω κάποια πράγματα και έτσι που φαίνονται μπερδεμένα. Έτσι όπως είναι όταν τίποτα δεν είναι ίσιο.
- Π: Όμως, είσαι σίγουρη ότι, με το μπερδεμα, εννοείς το ίδιο που θα εννοούσε οποιοσδήποτε άλλος;
- Κ: Όμως, Μπαμπά, είμαι σίγουρη, γιατί δεν είμαι πολύ τακτικός άνθρωπος, και αν εγώ λέω ότι τα πράγματα είναι μπερδεμένα, είμαι σίγουρη ότι οποιοσδήποτε άλλος θα συμφωνούσε μαζί μου.
- Π: Εντάξει, όμως πιστεύεις ότι εννοείς το ίδιο λέγοντας «τακτοποιημένα» που θα εννοούσαν και οι άλλοι; Αν η μαμά σου τακτοποιήσει τα πράγματά σου, ξέρεις πού να τα βρεις;
- Κ: Χμμ... κάποιες φορές· γιατί, βλέπεις, ξέρω πού τα βάζει όταν τα τακτοποιεί.
- Π: Ναι, και εγώ προσπαθώ να μην την αφήνω να τακτοποιεί το γραφείο

---

* Γράφτηκε το 1948· δημοσιεύεται για πρώτη φορά.

μου! Είμαι σίγουρος ότι εκείνη και εγώ δεν εννοούμε το ίδιο λέγοντας «τακτοποιημένα».

Κ: Μπαμπά, εσύ και εγώ εννοούμε το ίδιο λέγοντας «τακτοποιημένα»;

Π: Πολύ αμφιβάλλω, αγάπη μου, πολύ αμφιβάλλω.

Κ: Όμως, Μπαμπά, δεν είναι περίεργο πράγμα που όλοι εννοούν το ίδιο όταν λένε «μπερδεμένα», αλλά ο καθένας εννοεί κάτι διαφορετικό όταν λέει «τακτοποιημένα». Όμως το «τακτοποιημένα» είναι το αντίθετο του «μπερδεμένα», δεν είναι;

Π: Τώρα αρχίζουμε και μπαίνουμε σε πιο δύσκολες ερωτήσεις. Ας αρχίσουμε ξανά από την αρχή. Εσύ είπες: «Γιατί τα πράγματα πάντα μπερδεύονται;». Τώρα έχουμε κάνει ένα δυο βήματα· και ας αλλάξουμε την ερώτηση σε: «Γιατί τα πράγματα έρχονται σε μια κατάσταση που η Κάθι αποκαλεί 'όχι τακτοποιημένα';» Βλέπεις γιατί θέλω να κάνω αυτή την αλλαγή;

Κ: ...Ναι, έτσι νομίζω, επειδή αν εγώ έχω μια ειδική σημασία για το «τακτοποιημένο», τότε τα «τακτοποιημένα» των άλλων ανθρώπων μπορεί να μου φαίνονται μπερδεμένα –ακόμη και αν συμφωνούμε για τα περισσότερα από όσα αποκαλούμε μπερδεμένα...

Π: Σωστά. Τώρα, ας δούμε αυτό που εσύ αποκαλείς τακτοποιημένο. Όταν το κουτί με τις μπογιές σου είναι σε τακτοποιημένο μέρος, πού βρίσκεται;

Κ: Εδώ, στην άκρη από αυτό το ράφι.

Π: Εντάξει, και αν ήταν οπουδήποτε αλλού;

Κ: Όχι, αυτό δεν θα ήταν τακτοποιημένο.

Π: Και αν ήταν στην άλλη άκρη από το ράφι, εδώ; Έτσι;

Κ: Όχι, αυτή δεν είναι η θέση του, και εξάλλου θα έπρεπε να είναι *ίσιο*, όχι έτσι στραβό όπως το 'βαλες.

Π: Α, στο σωστό μέρος και ίσιο.

Κ: Ναι.

Π: Λοιπόν, αυτό σημαίνει ότι υπάρχουν πολύ λίγα μέρη που είναι «τακτοποιημένα» για το κουτί με τις μπογιές σου.

Κ: Μόνο ένα μέρος.

Π: Όχι, πολύ λίγα μέρη, γιατί αν το κουνήσω λιγάκι, έτσι, πάλι είναι τακτοποιημένο.

Κ: Εντάξει, αλλά πολύ, πολύ λίγα μέρη.

Π: Εντάξει, πολύ, πολύ λίγα μέρη. Και τώρα τι γίνεται με το αρκουδάκι και την κούκλα σου, και το Μάγο του Οζ και την μπλούζα σου και τα παπούτσια σου; Είναι το ίδιο για όλα τα πράγματα, έτσι δεν είναι, ότι το κάθε πράγμα έχει πολύ, πολύ λίγα μέρη που είναι «τακτοποιημένα» για το συγκεκριμένο πράγμα;

Κ: Ναι, Μπαμπά, αλλά ο Μάγος του Οζ μπορεί να είναι οπουδήποτε σ'

εκείνο το ράφι. Και, Μπαμπά, ξέρεις κάτι; Το σιχαίνομαι όταν τα βιβλία μου ανακατεύονται με τα δικά σου βιβλία και με τα βιβλία της Μαμάς.

Π: Ναι, το ξέρω. (Παύση)

Κ: Μπαμπά, δεν τελείωσες. Γιατί τα πράγματά μου γίνονται έτσι που λέω ότι δεν είναι τακτοποιημένα;

Π: Μα *τελείωσα*· είναι επειδή υπάρχουν περισσότεροι τρόποι που εσύ αποκαλείς «όχι τακτοποιημένα» απ' ό,τι υπάρχουν τρόποι που αποκαλείς «τακτοποιημένα».

Κ: Μα αυτός δεν είναι λόγος που...

Π: Μα, ναι, είναι. Και είναι ο πραγματικός και μοναδικός και πολύ σημαντικός λόγος.

Κ: Αχ, Μπαμπά! Σταμάτα.

Π: Όχι, δεν αστετεύομαι. Αυτός είναι ο λόγος, και ολόκληρη η επιστήμη είναι συνδεδεμένη μ' αυτόν το λόγο. Ας πάρουμε ένα άλλο παράδειγμα. Αν βάλω λίγη άμμο στον πάτο από αυτό το φλιτζάνι και από πάνω βάλω λίγη ζάχαρη, και τώρα τ' ανακατέψω με ένα κουταλάκι, η άμμος και η ζάχαρη ανακατεύονται, έτσι δεν είναι;

Κ: Ναι, αλλά, Μπαμπά, είναι δίκαιο να αλλάξουμε θέμα και να μιλάμε για «ανακατεμένα», ενώ ξεκινήσαμε με «μπερδεμένα»;

Π: Χμμμ... Αναρωτιέμαι... αλλά έτσι νομίζω. Ναι, επειδή ας πούμε ότι μπορούμε να βρούμε κάποιον που πιστεύει ότι είναι πιο τακτοποιημένο να έχουμε όλη την άμμο κάτω από τη ζάχαρη. Και αν θέλεις, θα πω εγώ ότι το θέλω έτσι.

Κ: Χμμμ...

Π: Εντάξει, ας πάρουμε ένα άλλο παράδειγμα. Μερικές φορές στις ταινίες βλέπεις πολλά γράμματα της αλφαβήτας σκορπισμένα στην οθόνη, όλα φύρδην μίγδην και κάποια ακόμα και αναποδογυρισμένα. Και μετά κάτι τραντάζει το τραπέζι έτσι ώστε τα γράμματα αρχίζουν να κουνιούνται, και τότε, καθώς συνεχίζεται το τράνταγμα, τα γράμματα μπαίνουν στη σειρά και σχηματίζουν τον τίτλο της ταινίας.

Κ: Ναι, το έχω δει. Σχημάτιζαν τη λέξη ΝΤΟΝΑΛΝΤ.

Π: Δεν έχει σημασία τι λέξη σχημάτιζαν. Το σημαντικό είναι ότι είδες κάτι να τραντάζεται και ν' ανακατεύεται, και αντί να γίνουν πιο ανακατεμένα από πριν, τα γράμματα μπήκαν σε μια σειρά, όλα ίσια, και σχημάτισαν μια λέξη· σχημάτισαν κάτι που πολλοί άνθρωποι θα συμφωνούσαν ότι είναι *νόημα*.

Κ: Ναι, Μπαμπά, όμως ξέρεις...

Π: Όχι, δεν ξέρω· αυτό που προσπαθώ να πω είναι ότι στον πραγματικό κόσμο τα πράγματα ποτέ δεν συμβαίνουν μ' αυτόν τον τρόπο. Αυτό γίνεται μόνο στις ταινίες.

Κ: Όμως, Μπαμπά...

Π: Σου το λέω, μόνο στις ταινίες μπορείς να ανακατέψεις τα πράγματα και να φαίνονται ότι αποκτούν περισσότερη τάξη και περισσότερο νόημα απ' ό,τι είχαν πριν...

Κ: Όμως, Μπαμπά...

Π: Περίμενε να τελειώσω αυτή τη φορά... Και ο τρόπος που το κάνουν να φαίνεται έτσι στις ταινίες είναι ότι το κάνουν ανάποδα. Βάζουν τα γράμματα στη σειρά ώστε να γράφουν ΝΤΟΝΑΛΝΤ και μετά βάζουν μπρος την κάμερα και μετά αρχίζουν να τραντάζουν το τραπέζι.

Κ: Αχ, Μπαμπά, το ήξερα αυτό, και ήθελα πολύ να το πω εγώ αυτό *σε σένα* και μετά, όταν παίζουν την ταινία, την παίζουν προς τα πίσω, έτσι ώστε να μοιάζει σαν τα πράγματα να έγιναν προς τα μπρος. Όμως στην πραγματικότητα το τράνταγμα έγινε προς τα πίσω. Και πρέπει να το φωτογραφίσουν ανάποδα... *Γιατί* πρέπει να το φωτογραφίσουν ανάποδα, Μπαμπά;

Π: Ωχ, Θεέ μου.

Κ: Γιατί πρέπει να στερεώσουν την κάμερα ανάποδα, Μπαμπά;

Π: Όχι, δεν θα απαντήσω σ' αυτή την ερώτηση τώρα, γιατί είμαστε στη μέση της ερώτησης για τα μπερδέματα.

Κ: Α, καλά, Μπαμπά, αλλά μην ξεχάσεις, πρέπει να απαντήσεις στην ερώτηση για την κάμερα μια άλλη μέρα. Μην ξεχάσεις! Δεν θα το ξεχάσεις, Μπαμπά, έτσι δεν είναι; Γιατί εγώ μπορεί να μην το θυμηθώ. Σε παρακαλώ, Μπαμπά.

Π: Εντάξει, αλλά μια άλλη μέρα. Τώρα, πού είχαμε μείνει; Ναι, για τα πράγματα που γίνονται προς τα πίσω. Και προσπαθούσα να σου πω ότι ένας λόγος που τα πράγματα γίνονται με έναν συγκεκριμένο τρόπο, είναι αν μπορούμε να αποδείξουμε ότι αυτός ο τρόπος έχει περισσότερους τρόπους να συμβεί απ' ό,τι ένας άλλος τρόπος.

Κ: Μπαμπά, μην αρχίσεις να λες ανοησίες.

Π: Δεν λέω ανοησίες. Ας αρχίσουμε από την αρχή. Υπάρχει μόνο ένας τρόπος να γράφεις ΝΤΟΝΑΛΝΤ, έτσι δεν είναι;

Κ: Ναι.

Π: Ωραία. Και υπάρχουν εκατομμύρια και εκατομμύρια και εκατομμύρια τρόποι να σκορπίσεις οκτώ γράμματα πάνω στο τραπέζι. Σύμφωνοι;

Κ: Ναι. Υποθέτω. Μπορεί κάποια απ' αυτά να είναι ανάποδα;

Π: Ναι, ακριβώς όπως ήταν μπερδεμένα φύρδον μίγδον στην ταινία. Αλλά θα μπορούσαν να υπάρχουν εκατομμύρια και εκατομμύρια και εκατομμύρια μπερδέματα σαν αυτό, έτσι δεν είναι; Και μόνο ένα ΝΤΟΝΑΛΝΤ;

Κ: Εντάξει, ναι. Όμως, Μπαμπά, τα ίδια γράμματα θα μπορούσαν να γράφουν και ΟΛΝΤ ΝΤΑΝ.

Π: Δεν έχει σημασία. Οι άνθρωποι της ταινίας δεν ήθελαν να γράφει ΟΛΝΤ ΝΤΑΝ. Ήθελαν μόνο ΝΤΟΝΑΛΝΤ.

Κ: Γιατί το ήθελαν αυτό;

- Π: Στο διάβολο οι άνθρωποι της ταινίας.
- Κ: Όμως, Μπαμπά, εσύ τους ανέφερες πρώτος.
- Π: Ναι, γιατί προσπαθούσα να σου πω γιατί τα πράγματα συμβαίνουν με εκείνο τον τρόπο με τον οποίο υπάρχουν περισσότεροι τρόποι να συμβούν. Και τώρα είναι ώρα να πας για ύπνο.
- Κ: Όμως, Μπαμπά, δεν τελείωσες αυτό που μου έλεγες, γιατί τα πράγματα συμβαίνουν με αυτόν τον τρόπο, με τον τρόπο που έχει πιο πολλούς τρόπους.
- Π: Εντάξει. Αλλά μην ανοίξεις και άλλα άσχετα θέματα· ένα μας φτάνει και μας περισσεύει. Τέλος πάντων, κουράστηκα με τον ΝΤΟΝΑΛΝΤ, ας πάρουμε ένα άλλο παράδειγμα. Ας πάρουμε το να πετάς κέρματα.
- Κ: Μπαμπά; Μιλάς ακόμα για την ίδια ερώτηση απ' την οποία ξεκινήσαμε; «Γιατί μπερδεύονται τα πράγματα?».
- Π: Ναι.
- Κ: Τότε, Μπαμπά, αυτό που προσπαθείς να πεις ισχύει για κέρματα, και για τον ΝΤΟΝΑΛΝΤ, και για τη ζάχαρη και την άμμο, και για το κουτί με τις μπογιές μου, και για κέρματα;
- Π: Ναι, σωστά.
- Κ: Α, απλά αναρωτιόμουν, αυτό είναι όλο.
- Π: Τώρα, για να δούμε αν θα καταφέρω να το πω αυτή τη φορά. Ας γυρίσουμε στην άμμο και τη ζάχαρη, και ας υποθέσουμε ότι κάποιος λέει ότι το να έχεις τη ζάχαρη στον πάτο είναι «τακτοποιημένο» ή «τακτικό».
- Κ: Μπαμπά, πρέπει κάποιος να *πει* κάτι τέτοιο, ώστε να μπορείς να συνεχίσεις και να μιλήσεις για το πώς τα πράγματα θα μπερδευτούν όταν θα τα ανακατέψεις.
- Π: Ναι, αυτό είναι το νόημα. Κάποιοι λένε αυτό που ελπίζουν ότι θα συμβεί, και εγώ τους λέω ότι δεν πρόκειται να συμβεί, επειδή υπάρχουν τόσο *πολλά* άλλα πράγματα που μπορεί να συμβούν. Και ξέρω ότι είναι πιο πιθανόν να συμβεί ένα από τα *πολλά* πράγματα, παρά ένα από τα λίγα.
- Κ: Μπαμπά, είσαι ένας πονηρός πράκτορας στοιχημάτων, που υποστηρίζει *όλα* τα άλλα άλογα ενάντια στο *ένα* άλογο που θέλω να στοιχηματίσω εγώ.
- Π: Έτσι ακριβώς, αγάπη μου. Τους βάζω να στοιχηματίσουν σε αυτό που εκείνοι ονομάζουν «τακτοποιημένο» τρόπο –εγώ ξέρω ότι υπάρχουν άπειρα πολλοί μπερδεμένοι τρόποι– και έτσι τα πράγματα πάντα θα πηγαίνουν προς το μπερδεμα και την ανακατωσούρα.
- Κ: Όμως, γιατί δεν το είπες αυτό απ' την αρχή, Μπαμπά; *Αυτό* θα το είχα καταλάβει μια χαρά.
- Π: Ναι, υποθέτω πως ναι. Τέλος πάντων, είναι ώρα για ύπνο.
- Κ: Μπαμπά, γιατί οι μεγάλοι κάνουν πολέμους, αντί απλά να τσακώνονται όπως κάνουν τα παιδιά;
- Π: Όχι, ώρα για ύπνο. Δίνε του. Θα μιλήσουμε για πολέμους μια άλλη φορά.

Μετάλογος: Γιατί οι Γάλλοι;*

- Κόρη: Μπαμπά, γιατί οι Γάλλοι ανεμίζουν τα χέρια τους γύρω γύρω;
- Πατέρας: Τι εννοείς;
- Κ: Εννοώ όταν μιλάνε. Γιατί ανεμίζουν τα χέρια τους και όλα αυτά;
- Π: Λοιπόν, εσύ γιατί χαμογελάς; Ή γιατί χτυπάς κάτω το πόδι σου μερικές φορές;
- Κ: Όμως, αυτό δεν είναι το ίδιο, Μπαμπά. Εγώ δεν ανεμίζω τα χέρια μου όπως κάνουν οι Γάλλοι. Νομίζω ότι δεν μπορούν να σταματήσουν να το κάνουν, Μπαμπά. Μπορούν;
- Π: Δεν ξέρω, μπορεί να τους είναι δύσκολο να το σταματήσουν... Εσύ μπορείς να σταματήσεις να χαμογελάς;
- Κ: Όμως, Μπαμπά, εγώ δεν χαμογελάω όλη την ώρα. Είναι δύσκολο να σταματήσω όταν μου έρχεται να χαμογελάσω. Αλλά δεν μου έρχεται να χαμογελάσω όλη την ώρα. Και τότε σταματάω.
- Π: Αυτό είναι αλήθεια· αλλά και ένας Γάλλος δεν ανεμίζει τα χέρια του με τον ίδιο τρόπο όλη την ώρα. Κάποιες φορές τα ανεμίζει μ' έναν τρόπο και κάποιες φορές μ' έναν άλλο τρόπο –και κάποιες φορές, νομίζω, σταματάει να τα ανεμίζει.
- * * *
- Π: Τι σκέφτεσαι; Εννοώ, τι σου έρχεται στο νου όταν ένας Γάλλος ανεμίζει τα χέρια του;
- Κ: Νομίζω ότι φαίνεται σαχλό, Μπαμπά. Όμως φαντάζομαι ότι δεν φαίνεται το ίδιο σ' έναν άλλο Γάλλο. Δεν μπορεί όλοι τους να φαίνονται σαχλοί μεταξύ τους. Γιατί, αν ήταν έτσι, θα το σταματούσαν. Έτσι δεν είναι;
- Π: Ίσως, αλλά αυτή η ερώτηση δεν είναι και τόσο απλή. Τι άλλο σου έρχεται στο νου;
- Κ: Λοιπόν, όλοι τους φαίνονται να είναι ενθουσιασμένοι...
- Π: Εντάξει, «σαχλοί» και «ενθουσιασμένοι».

---

* Αυτός ο μετάλογος αναδημοσιεύεται από το *Impulse 1951*, μια ετήσια έκδοση σύγχρονου χορού, με την άδεια της *Impulse Publications Inc.* Έχει επίσης δημοσιευθεί στο *ETC.: A Review of General Semantics*, Τόμος Χ, 1953.

- K: Όμως, είναι στ' αλήθεια τόσο ενθουσιασμένοι όσο φαίνονται; Αν εγώ ήμουν τόσο ενθουσιασμένη, θα ήθελα να χορέψω ή να τραγουδήσω ή να κοπανήσω κάποιον στη μύτη... όμως εκείνοι απλά συνεχίζουν να ανεμίζουν τα χέρια τους. Δεν μπορεί να είναι στ' αλήθεια ενθουσιασμένοι.
- Π: Λοιπόν, είναι στ' αλήθεια τόσο σαχλοί όσο φαίνονται σ' εσένα; Και εξάλλου, εσύ γιατί μερικές φορές θέλεις να χορέψεις ή να τραγουδήσεις ή να κοπανήσεις κάποιον στη μύτη;
- K: Μερικές φορές απλά έτσι νιώθω.
- Π: Ίσως ένας Γάλλος απλά «έτσι νιώθει», όταν ανεμίζει τα χέρια του γύρω γύρω.
- K: Όμως δεν μπορεί να νιώθει έτσι *όλη* την ώρα, Μπαμπά, δεν γίνεται αυτό.
- Π: Εννοείς, ο Γάλλος, όταν ανεμίζει με ενθουσιασμό τα χέρια του, ασφαλώς δεν νιώθει ακριβώς όπως θα ένιωθες εσύ αν ανέμιζες τα δικά σου. Και ασφαλώς έχεις δίκιο.
- K: Όμως, τότε, *πώς* νιώθει;
- Π: Λοιπόν, ας υποθέσουμε ότι μιλάς μ' έναν Γάλλο και εκείνος ανεμίζει τα χέρια του, και μετά στη μέση της συζήτησης, μετά από κάτι που είπες εσύ, ξαφνικά σταματάει ν' ανεμίζει τα χέρια του και απλά μιλάει. Τι θα σκεφτείς τότε; Ότι σταμάτησε να είναι σαχλός και ενθουσιασμένος;
- K: Όχι... θα φοβόμουν. Θα σκεφτόμουν ότι είπα κάτι που τον πλήγωσε και ίσως να έχει θυμώσει πολύ.
- Π: Ναι, και πιθανόν να είχες δίκιο.
- * * *
- K: Εντάξει· οπότε σταματάνε ν' ανεμίζουνε τα χέρια τους όταν θυμώνουν.
- Π: Κάτσε μισό λεπτό. Η ερώτηση, στο κάτω κάτω, είναι τι λέει ένας Γάλλος σ' έναν άλλο Γάλλο ανεμίζοντας τα χέρια του. Και έχουμε ένα μέρος της απάντησης. Του λέει κάτι για το πώς νιώθει για το συνομιλητή του. Του λέει ότι δεν έχει θυμώσει στα σοβαρά, ότι είναι πρόθυμος να γίνει αυτό που εσύ αποκαλείς «σαχλός».
- K: Όμως –όχι– αυτό δεν έχει νόημα. Δεν μπορεί να κάνει τόση δουλειά έτσι ώστε *αργότερα* να μπορεί να πει στο συνομιλητή του ότι *είναι* θυμωμένος, κρατώντας απλά τα χέρια του ακίνητα. Πώς ξέρει ότι αργότερα θα θυμώσει;
- Π: Δεν το ξέρει. Αλλά, για κάθε περίπτωση...
- K: Όχι, Μπαμπά, αυτό δεν έχει νόημα. Εγώ δεν χαμογελάω έτσι ώστε να μπορώ να σου πω ότι είμαι θυμωμένη με το να μη χαμογελάω αργότερα.
- Π: Και όμως, νομίζω ότι αυτό *είναι* ένα μέρος του λόγου που χαμογελάμε. Και υπάρχουν πολλοί άνθρωποι που χαμογελάνε προκειμένου να σου πουν ότι *δεν* είναι θυμωμένοι –ενώ στην πραγματικότητα είναι.

Κ: Όμως αυτό είναι άλλο πράγμα, Μπαμπά. Αυτό είναι σαν να λες φέματα με το πρόσωπό σου. Όπως όταν παίζεις πόκερ.

Π: Ναι.

* * *

Π: Τώρα πού είμαστε; Εσύ δεν το θεωρείς λογικό για τους Γάλλους να δουλεύουν τόσο σκληρά προκειμένου να πουν ο ένας στον άλλο ότι δεν είναι θυμωμένοι ή πληγωμένοι. Όμως, τελικά, τι αφορούν οι περισσότερες συζητήσεις; Εννοώ, μεταξύ Αμερικανών;

Κ: Μα, Μπαμπά, είναι για ένα σωρό πράγματα –για μπέιζμπολ και παγωτό και κηπουρική και παιχνίδια. Και οι άνθρωποι μιλάνε και για άλλους ανθρώπους, και για τους εαυτούς τους, και για το τι δώρο πήραν τα Χριστούγεννα.

Π: Ναι, ναι, αλλά ποιος τους ακούει; Εννοώ, εντάξει, μιλάνε όντως για μπέιζμπολ και κηπουρική. Όμως, ανταλλάσσουν πληροφορίες; Και αν ναι, τι είδους πληροφορίες;

Κ: Και βέβαια, όταν εσύ επιστρέφεις από το φάρεμα και εγώ σε ρωτάω «έπιασες τίποτα;», και εσύ απαντάς «τίποτα», εγώ *δεν ήξερα* ότι δεν θα είχες πιάσει τίποτα μέχρι που μου το είπες.

Π: Χμμμ.

* * *

Π: Εντάξει, εσύ, λοιπόν, αναφέρεις το φάρεμα –ένα θέμα για το οποίο είμαι κάπως ευαίσθητος– και μετά υπάρχει ένα κενό, μια πουχία στη συζήτηση, και αυτή η πουχία σου λέει ότι εμένα δεν μου αρέσουν τα σχόλια για το πόσα φάρια δεν έπιασα. Είναι ακριβώς όπως ο Γάλλος που σταματάει ν' ανεμίζει τα χέρια του όταν είναι πληγωμένος.

Κ: Με συγχωρείς, Μπαμπά, αλλά εσύ είπες...

Π: Όχι –περίμενε μια στιγμή– ας μην μπερδευτούμε με το να ζητάμε συγγνώμη· εγώ θα ξαναπάω για φάρεμα αύριο και πάλι θα ξέρω ότι είναι μάλλον απίθανο να πιάσω κάποιο φάρι...

Κ: Όμως, Μπαμπά, εσύ είπες ότι κάθε συζήτηση είναι μόνο το να λέμε στους άλλους ότι δεν είμαστε θυμωμένοι μαζί τους...

Π: Έτσι είπα; Όχι, όχι *κάθε* συζήτηση, αλλά οι περισσότερες. Μερικές φορές, αν και οι δύο άνθρωποι είναι διατεθειμένοι ν' ακούσουν προσεκτικά, υπάρχει η δυνατότητα να κάνουν κάτι περισσότερο από το ν' ανταλλάξουν χαιρετούρες και ευχές. Ακόμα και να κάνουν κάτι περισσότερο και από το ν' ανταλλάξουν πληροφορίες. Οι δύο άνθρωποι μπορεί ακόμα και ν' ανακαλύψουν κάτι που κανένας από τους δυο τους δεν γνώριζε πριν.

* * *

Π: Όπως και να 'χει, οι περισσότερες συζητήσεις είναι μόνο για το αν οι άνθρωποι είναι θυμωμένοι ή κάτι τέτοιο. Καταπιάνονται με το να λένε ο

ένας στον άλλο ότι είναι φιλικόι –που μερικές φορές είναι φέμα. Στο κάτω κάτω, τι γίνεται όταν δεν μπορούν να σκεφτούν κάτι να πουν; Όλοι νιώθουν αμήχανα.

Κ: Όμως, αυτό δεν θα ήταν μια πληροφορία, Μπαμπά; Ενωώ μια πληροφορία ότι αυτοί οι άνθρωποι δεν είναι θυμωμένοι;

Π: Ασφαλώς και είναι. Όμως, είναι διαφορετικού είδους πληροφορία απ' ό,τι το «να ένα μήλο».

* * *

Κ: Μπαμπά, γιατί οι άνθρωποι δεν μπορούν απλώς να *πουν* «δεν είμαι θυμωμένος μαζί σου» και να τελειώνουν;

Π: Α, τώρα φτάνουμε στο πραγματικό πρόβλημα. Το σημαντικό σημείο είναι ότι τα μηνύματα που ανταλλάσσουμε με χειρονομίες δεν είναι καθόλου τα ίδια με οποιαδήποτε μετάφραση αυτών των χειρονομιών σε λέξεις.

Κ: Δεν καταλαβαίνω.

Π: Θέλω να πω, ότι όσο και να λες σε κάποιον μόνο με λέξεις ότι είσαι ή δεν είσαι θυμωμένος, δεν είναι ποτέ το ίδιο με αυτά που του λες με τις χειρονομίες ή τον τόνο της φωνής σου.

Κ: Όμως, Μπαμπά, δεν μπορείς να έχεις λέξεις χωρίς κάποιον τόνο φωνής, έτσι δεν είναι; Ακόμα και αν κάποιος χρησιμοποιεί όσο λιγότερο τόνο μπορεί, οι άλλοι άνθρωποι θα ακούσουν το ότι είναι συγκρατημένος –και αυτό θα είναι ένα είδος τόνου, έτσι δεν είναι;

Π: Ναι, υποθέτω πως ναι. Στο κάτω κάτω, αυτό είναι που είπα μόλις τώρα για τις χειρονομίες –ότι ο Γάλλος μπορεί να πει κάτι ιδιαίτερο *σταματώντας* τις χειρονομίες του.

* * *

Π: Όμως, τότε, τι εννοώ όταν λέω ότι οι «απλές λέξεις» ποτέ δεν μπορούν να μεταδώσουν το ίδιο μήνυμα με τις χειρονομίες, αν δεν υπάρχουν «απλές λέξεις»;

Κ: Λοιπόν, οι λέξεις μπορεί να είναι γραμμένες.

Π: Όχι, αυτό δεν με βγάζει από τη δύσκολη θέση. Γιατί και οι γραπτές λέξεις πάλι έχουν κάποιου είδους ρυθμό και κάποιον απόηχο. Το θέμα είναι ότι δεν υπάρχουν απλές λέξεις. Υπάρχουν *μόνο* λέξεις, είτε με χειρονομίες είτε με τόνο φωνής ή με κάτι αντίστοιχο. Όμως, φυσικά, οι χειρονομίες χωρίς λέξεις είναι πολύ συνηθισμένες.

* * *

Κ: Μπαμπά, όταν μας μαθαίνουν γαλλικά στο σχολείο, γιατί δεν μας μαθαίνουν πώς ν' ανεμίζουμε τα χέρια μας;

Π: Δεν ξέρω. Πίστεψέ με, δεν ξέρω. Αυτός είναι ίσως ένας από τους λόγους που οι άνθρωποι το βρίσκουν δύσκολο να μάθουν ξένες γλώσσες.

* * *

- Π: Όπως και να 'χει, είναι όλα ανοησίες. Θέλω να πω, η αντίληψη ότι η γλώσσα είναι φτιαγμένη από λέξεις είναι ανοησία· και όταν είπα ότι οι χειρονομίες δεν μπορούν να μεταφραστούν σε «απλές λέξεις», έλεγα ανοησίες, γιατί δεν υπάρχουν «απλές λέξεις». Και όλο το συντακτικό και η γραμματική και όλα αυτά είναι ανοησίες. Είναι όλα βασισμένα στην ιδέα ότι μπορούν να υπάρξουν «απλές λέξεις» –και δεν υπάρχουν.
- Κ: Όμως, Μπαμπά...
- Π: Σου το λέω, πρέπει να ξεκινήσουμε ξανά από την αρχή και να θεωρήσουμε ότι η γλώσσα είναι πρωτίστως και πάνω απ' όλα ένα σύστημα από χειρονομίες. Στο κάτω κάτω, τα ζώα έχουν μόνο χειρονομίες και τόνο φωνής, και οι λέξεις εφευρέθηκαν αργότερα. Πολύ αργότερα. Και μετά απ' αυτό, εφνύραν τους δασκάλους.
- Κ: Μπαμπά;
- Π: Ναι.
- Κ: Θα ήταν καλό πράγμα αν οι άνθρωποι εγκατέλειπαν τις λέξεις και γύριζαν στο να χρησιμοποιούν μόνο χειρονομίες;
- Π: Χμμμ. Δεν ξέρω. Φυσικά, τότε δεν θα μπορούσαμε να κάνουμε καμία συζήτηση σαν αυτή εδώ. Θα μπορούσαμε μόνο να γαβγίσουμε, ή να νιαουρίσουμε, και ν' ανεμίσουμε τα χέρια μας γύρω γύρω, και να γελάσουμε και να γρυλίσουμε και να κλάψουμε. Όμως μπορεί και να 'χε πλάκα· τότε η ζωή θα έμοιαζε μ' ένα είδος μπαλέτου, με τους χορευτές να φτιάχνουν τη δική τους μουσική.